

Rok
Arih

Karantanec

(Odlomek)

Še preden je Karel opustil svojo ugodno zaposlitev — če je pomislil na dohodke diplomatskega uslužbenca — se je prvič osebno srečal s pisateljem.

Ko je odhajal, so ga spremljali ljudje na predstavi pri sosedni državi in njeni deželi Karantaniji s pogledi, kakor da imajo pomisleke ob odhajajočem kolegu. Zmeraj kadar se je v življenju preusmerjal in je moral znova začeti, in to se je

večkrat ponovilo, so ga spreletavala otožna počutja. Pobral je iz predalov nekaj svojih papirjev, jih stlačil v aktovko in rekel pri vratih: »Pozdravljeni, morebiti pa se še kdaj vidimo.« Zganili so se izza svojih miz in ga za slovo povabili, naj se še kaj oglasi, če ga bo pot pripeljala mimo, hkrati so pomislili, da v službi ni uspel in se je zato odločil za študij. — »Seveda ne gre vsakomur takle nadležen posel,« se je zareklo Mišu, ki je nastopil službo šele pred dnevi in se je počutil kakor riba, ki so jo vrgli v pravo vodo. Pravzaprav pa so se poslovili bolj redkobesedno.

Po dvanajstih letih od mature se bo spet usedel v šolske klopi. Sam ni najprej vedel — je želel ustreči materinemu nagovarjanju in se znebiti njenih očitkov, da bo ostal zgubljeni študent, ali so ga pognale k odločitvi lastne ambicije, morebiti neuspeh, ki si ga ni znal niti razložiti in si ga niti sam sebi ni mogel docela priznati. Vendar ko je pomislil, da je o samem sebi odločil sam, je našel v tem, čeprav naivnem sklepu, opravičilo in potrdilo svoje osebnosti; kakor da se je v samem sebi obliil s tankim varovalnim slojem. Potem je porabljal že del zadnjega dopusta, da je prečepel pri skriptih in se seznanjal s fonetiko; preskušal se je. Če ga ne bi opozarjali drugi, ne bi niti pomislil, da bo takle začetek pri tridesetih letih kar naporen. Zunaj se je razmahnilo poletje, pod oknom so se na vrtu preganjali otroci, tudi njegov sinko, ki bo začel šolanje takrat, ko bo on, njegov oče, napravil

diplomo; če bo šlo po sreči in bo pohitel. In Karel najprej ni niti zaznal, da so prišli na obisk njegovi nekdanji službeni tovariši. »Kaj počne?« so bili radovedni. — »Nekaj bere, pravzaprav se uči za izpit.« — »Si pa hiter. Kar na glavo v novi bazen,« je rekel Mišo. — Šef predstavništva se je zanimal, kaj študira. — »Fonetiko,« je rekel Karel in mu potisnil pred nos nekaj listov. — »Pa se res misliš naguliti vse to?« je nezaupljivo vprašal nekdanji šef. »Seveda.« — »Zakaj?« — »Preprosto zato,« je rekel Karel, ker je to pač pogoj v prvem letniku. — »Te to zanima?« »Še kar.« Vsi so listali po skriptih, se prijateljsko smehljali; s seboj so prinesli nekaj buteljč vina, ki ga je moral popiti z njimi; zanimali so se, kako bo z družino in kaj name-rava potlej. Vse to se je čez leta zdelo Karlu kot nekaj, kar se ni dogajalo z njim, kakor slabo vtisnjeni kliše med plastmi njegovega spomina.

Nič bolj kakor Karantanija izza njegovega otroštva, kamor ga je za mejo večkrat vzela s seboj starejša sestra v takrat novem fordru, (mogoče letnik 1926); čez mejo se je vozila po bencin in še po kakšno stvar, ki je bila onstran cenejša. V njem se je ohranjalo pomnjenje na deželo na robu, s sporednimi gorami, in na cesto, zeleno, veliko reko v soteski, na gotski stožec nekega zvonika, na kužna znamenja s sivkasto izpranimi škodlastimi strešicami, z uniformiranimi ljudmi — cariniki ob prehodu čez rampo, ki je bila meja, in pa na čokolado, mlečno čokolado. Smešno, sestra je vselej nekaj skrivala v avtu in tudi drugi, ki jih je vzela s sabo in so kaj nakupili. Njemu so vsi kupili čokolado, ki da je bila cenejša, in sestra je rekla, da naj se ob meji ne pogovarja, če pa že — samo o čokoladi! Seveda se je zgodnjemu klišeju pridružilo še mnogo kasnejših, za katere bi morebiti našel mesto v mozaiku svojega pomnjenja in daljno zvezo celo s Karantanecem, bolje s svojim iskanjem in svojo privrženostjo k raziskovanju; nekaterim bolj vtisnjenim, četudi drobnim podobam pa se tako niti ne bo mogel izogniti, čeprav bi ob njih človek najprej pomislil, da je zašel in si izbral kakšno stransko vejo.

Kaj sploh raziskuje? Karantančevo usodo, studence njegovega pisanja? Je Karantanec postal samo izgovor za raziskovanje samega sebe?

Znotraj meje, v okviru bližnjega domačega sveta, je preostal še delček Karantanije in tam je živel — Karantanec, pisatelj, ki je v življenju uporabil zase dosti imen; za takšno ravnanje je moral imeti že svoje vzroke.

Udomil se je na kmetiji nedaleč od bajte, kjer so prej živeli njegovi domači, na zgubanem vrhu pod širokoplečo goro, ki je na tej strani kazala strmine proti plešastemu vrhu s stolpičastim skalovjem in licem kakor gotška katedrala. »In ob vsaki uri je drugačna,« je rekel Karantanec, ko so zrlji proti njej. — Monetova skupina katedral ob različnih dnevnih časih, je pomislil Karel, a ni zinil nič. Proti jugozahodu, kjer je bil doma, je bila videti gora bolj pohlevna.

Kakor zmeraj je v prvih povojnih letih primanjkovalo vsega: tudi zdravil. In Karlu, ki je služboval zunaj meja, so naročili, da naj oskrbi zdravila za bolnega karantanskega pisatelja; poslal jih je. Potem je prejel

njegovo pismo, le nekaj natipkanih vrstic: »Hvala. Upam, da ste ta pravi. Zelo zelo me bo veselilo, če boste letos prišli k nam.«

V poletju, ko je žito že visoko zrastlo, je Karel obiskal svoj domači kraj, kamor gora ne kaže svojega strogega lica in se od tam peš napotil na obisk k pisatelju. Stopal je po nekdanjih stezah svojega otroštva in se ustavil najprej v grapi zdolaj pod vasjo, kjer se svet potem obrne k pobočjem onstran gore. Ob praznikih je moral (dokler si ni izbojeval prve fantovske svobode) s starši na njemu zoprn nedeljski izlet, in to dostikrat, če je le bilo vreme. Medtem ko so se družine trških veljakov, ki so se imenovali mestjani, posadile za zakoličenimi mizami gostišča v grapi (res, zanimivo je bilo v tem okolišu le veliko mlinsko kolo, ki pa se ob nedeljah ni vrtelo) in se je mati ujezila nad svežimi deskami na klopeh, iz katerih se je cedila smola in so lepo dišale, a se bo znašlo zagotovo nekaj smole na očetovih, tudi na Karlovih hlačah — se je vsa družba že hlastno krepčala z ocvrtimi piščanci, povojenimi domačimi klobasami in drugo mesnino. Najprej so možje seveda spodbudili svoj tek z domačim črničevcem, kajti krčmar ga je hranil posebej za pol trško in pol mestno gospodo: sodnika, zdravnika, nekaj trgovcev, davkarja, gospodov iz srezkega načelstva in drugih uradov. Vedno so poskušali tudi še rezek mošt; na jesen so ga ponujali tudi še otrokom. Na mizo so zmeraj iz nahrbtnikov poromale buteljke izbranih vin, ki so menda spodbudile moški del družbe, da je zaokrožil kar bogat pevski program: Od Triglava do Vardarja — so se zvrstile v veliko Karlovo nejevoljo narodne budnice. Oče je povzdignil svoj tenor in preglasil ves zbor, kakor da poje sam zase, in vsi, ki so pili vino iz njegovih buteljk, so ga hvalili. Ostarele, a od vina zardele učiteljice so potem pobožale Karla in ga vpraševale, če bo tudi on pevec. Otroci so dobili svoj kraherl — pokalico, sladkasto pijačo rožnate barve, ki se je penila. Najiminitnejše je bilo, da je vrat pri steklenici zapirala steklena kroglica, ki si jo moral pritisniti s palcem, da si odprl pot pijači. Da bi prišli do kroglic, so razbili dve steklenici in odnesli dober kup, ker so starejši zaradi družbe opustili svojo kazen. Kakor je Karel zvedel kasneje, je bil krčmar v nekem daljnem sorodstvu s Karantanecem.

Zgoraj sredi vasi, odkoder se svet spusti potem navzdol, se niso ustavili, ker starega župnika, tudi pisatelja, ni bilo doma. Najprej se sreča s pisateljsko in duhovniško podobo iz svojih otroških let. Vsak četrtek je obiskal tistikrat pisatelj v svoji črni dolgi suknji mestece. »Glej, da ga boš pozdravil,« je rekla mati. To je pisatelj — Mladih src; mnogo kasneje se je v gimnaziji čudil, da so župnika-duhovnika štel med naturaliste. Karel je razmišljal, ali je škof z dobrim premislekom nastavljal semkaj duhovnika, a pisatelja naturalista, ali pa je mož sam ubežal v to zakotje pod vznožje plešaste gore. Pomnil je svoj predvojni, tik pred njo, srednješolski obisk v zvezi s podpisno akcijo zoper nacizem. Pisatelj je študentarijo pogostil z narezkom in dvema štefanoma vina. In ko so mu obrazložili namen, je kar naprej vzklikal: »Bog se usmili, ta fašizem . . .« Karel je vzklik povezoval s pisateljevo fizično rahlo konstitucijo. Čeprav je pripekalo sonce, se je

domislil, kako se je tistikrat ulila ploha, po pogovoru v gostilni in pisateljevem solidarnostnem podpisu, in spet ob njegovih ponovnih vzdikih: »Bog se usmili...« Lilo je, ko so stopali navzdol, in stiskal se je k svoji prvi ljubezni in prav vseč mu je bilo, pravzaprav zaradi Marijinih beder. Tako visoko si je spodrecala krilo, da je v sebi začutil slabenje, a nista mogla zaostati za drugimi, čeprav si je to nadvse želel.

In Karantanec — za svojega pisateljskega soseda se je po vojni zavzemal — za pokojnino. Med zapuščino je Karel mnogo kasneje našel s starčevsko roko napisan duhovnikov življenjepis in Karantančevo priporočilo.

Ob prvem srečanju Karel še ni dosti vedel o Karantančevem kar precej razburljivem življenju. Pač to, da se je pisatelj kot političen emigrant menda potepal po tujem skoraj deset let, menjaval imena, bil ugleden politični funkcionar, samouk, in se je zavzemal za revolucionarno spremembo, do katere je naposled prišlo. V šoli, tudi v gimnaziji, se tiste čase niso nič učili o njem. Najbrž ni odločilno za pisatelja, kakršen je Karantanec, če ga sprejmejo v učni načrt. Sam je nanj postal pozoren že v peti gimnaziji, ko se je spet oglasil s svojim karantanskim pisateljskim imenom in je presenečal bralce s svojo studenčno rustikalnostjo. Spet ga bom bral, si je rekel Karel, ko je že koračil s svojimi navkreber po pol mahovnati pol travnati stezi, mimo rogovilastih grčavih starih tepk, razmetanih po travniku, kakor da bi drevesa sama sebe posadila tja v zleknjeni zeleni prostor.

* * *

Tako je stopal kasneje čez nekaj let in se za velikanskim marofom bližal domačiji, obdani s plotom, k hiši — gmoti, ki bi kakor tolsta ženska počepnila na ta zemeljski rob na prežo za človekom. Vedel je, da je bil pisatelj doma spodaj v bajti, ki je spadala h kmetiji; tudi v njej se ni rodil.

Če se rodiš v mračni globači in se ti posreči, da jo zapustiš, menda v obrambi pred njo pohitiš, da tako docela pozabiš na kraj, kjer si se rodil, kakor da se ti to s krajem svojega rojstva sploh ni pripetilo; pa vendarle nisi še ostal brez korenin.

Če je Karantanec kot otrok romal s svojimi od ene do druge najemščine in je naposled dorasel v bajti na vrhu — na svojem, kakor so rekali v vasi, se mu je še po letih na tujem lahko kar samo od sebe zapisalo v sporočilu domačim: »Držite se tega vrha, pa naj že pride, kar pride.« Zapisal je tako menda ob slutnji, da prihaja nadenj, nad njegove nekaj pač... nekaj neizogibnega. Lahko pa, da si je že od zmeraj želel v veliko hišo na vrhu. Ali pa se je vanjo zatekel, umaknil na svojo zadnjo prežo. Zakaj? Da bi pasel svoje oči na spreminjastem licu gore-katedrale, da bi bolje videl, kaj bo iz vsega, za kar se je zavzemal in zaganjal vse svoje dni. Šele po vojni se je tu udomil, odkoder je odšel prejšnji gospodar.

Oblečen v edino spodobno obleko, ki se mu je še ohranila iz diplomatskih dni in mu je zdaj kot študentu še posebej prav prišla, se je Karel

obotavljal, da bi odrinil škripajočo leso v plotu. Izpred duri je zabeval velik, nasršen volčjak. Premeril je razdaljo, da bi preskočil plot, če bi ga zverina napadla, pa se je premislil in poklical: »Šapan, Šapan...« Vedel je, da morajo imeti vsi psi pri pisateljevi hiši to ime, ime zvestih živali, ki se pred svojim koncem splazijo na vrh in na rob; med vresjem si poiščejo zadnje ležišče in poginejo tako osamljeni, s smrčkom, ki moli k domačiji. Potem ga je obšla negotovost, ko ga je pes renče ovohaval in ker mu ni preostalo drugega, je prestopil naprej k durim pa potrkal. Od znotraj je zaslišal glas: »Kar naprej,« in svareče: »Luks, mrcina, priden bodi!«

Ni Šapan, je še pomislil, še dobro, da me ni popadel. Sledil je klicu iz veže, odprl je duri in vstopil. Ni vedel, kako naj ogovori pisateljevo vdovo. S tovarišica ali gospa? V mraku so rjavkaste temine obroblyale obraz pisateljeve žene. Zdel se mu je bolj mladosten, kakor je pričakoval. Zdajle bi se iz notranjosti morala dvigniti večja postava, ki bi izpolnila ves okvir hodnika; a njega, gospodarja, ni več.

Karel si je poiskal pisateljevo podobo. Učinkoval je domače, kakor Karlov oče ali stric, v srajci z zavihanimi rokavi, z naramnicami, z nezlikanimi hlačami. Njegovi lasje so bili plavi in spreminjasti. Dolge sporedne gube so rezale nad drobnimi očmi prostrano čelo in so se razvevale šele tik nad obrvmi. Iz gornjega nadstropja so lahko srepele te oči kdaj nezaupljivo in neprijetno, a ne tedaj, ko je rekel: »Ste ta pravi.« Kaj je mislil s tem, najbrž na poslana zdravila. Močan mesnat nos je imel z vzbočenimi nosnicami in pod njim bolj ozki ustni in pa manj izrazito, ovalno brado.

Sedeli so pred hišo na klopi s pogledom proti gorski gmoti; pisatelj je stal in jim natakal rezki mošt. »To je karantansko vino,« je rekel. Morali so pohvaliti pijačo. »Pijte,« je prigovarjal. »Dovolj ga imam v kleti, devet polovnjakov.« Pravzaprav so pa molčali. Karel ni nič spraševal, ker tisti čas sploh ni pomislil, da bi kdaj raziskoval Karantančeve stopinje. Bi se pa gotovo osmešil, če bi kaj vprašal, saj tega niti ne bi zmoget in znal. Zakaj naj bi mu pisatelj sploh kaj razlagal, saj pripoveduje že s tem, kar napiše.

»Še pridite,« je rekel, ko so se poslavljali. »Obiskov, ki niso zvedavi, sem vesel.«

Ko so stopali spet mimo sadovnjaka, je stal zgoraj, z rokami globoko potisnjenimi v žepe, in gledal spreminjavo gorsko obličje; potemnevalo je že.

* * *

Karlu je odleglo, ko ga je pisateljeva vdova spoznala; moral se je uvesti. Spregovoril naj bi, pa so se v njegovi glavi motali stavki: ... ko sva zavila okrog hiše, sem zagledal staro, suhljato žensko ... in ko sva hotela vstopiti, naju je že prestregla starka ... in tam je pri čebelnjaku sedela stara, sključena ženica ... Vendar ženska ni bila niti starka niti ga ni prestregla pri vhodu. Z muko se je zbral, spil ponujeni črničev in rekel:

»Rad bi si ogledal zapuščino. Pisal bom diplomsko delo o pisateljevih potovanjih. Spraševal bi tudi vas...«

Najprej ni nič odgovorila. Samo nosila je na mizo drugo za drugim jed in pijačo. Štiri dni je prebiral pisateljevo zapuščino. Po večerji mu je pripovedovala, ne da bi bil kaj spraševal. Sicer pa je bil takrat še tako nevesel, da ne bi prav zmogel zastavljati vprašanj. Pripovedovala je:

Bila je v sedemnajstem letu, ko je začel obiskovati njenega očima in je le srepele vanjo. Ker ni rad rajal (plesal) in je ob njej, ki je bila drobne rasti, bil videti pravi velikan in pa ker se tiste prve povojne čase ni znal smeјati — najprej sploh ni marala zanj. »O ženitvi se je dogovoril kar z očimom, pravzaprav so me le očim nagovorili: 'Lepo ti bo z njim, pošten človek je, bolj izobražen kot drugi,' so rekali.« Vdova je položila roke v svoje naročje, kakor je nekđaj storila Karlova mati. Vzdihiila je: »Pa ni bilo tako. Zdajle ko je že vse mimo, človeku odleže. Da me boste prav razumeli, saj smo bolj malokđaj živeli skupaj... Tega ne zapišite. Morebiti bi ljudje še pomislili na kaj... Ko je bil v tujini, sem šla za njim, in to z otrokoma. Tisto pot čez hribe v snegu je lepo opisal, še huje je bilo, kakor je mogoče razbrati iz natiskanih besed.«

Mnogo kasneje je Karel dobil v roke zaupno poročilo žandarmerijskega poveljstva z onstran meje: o ženi političnega ubežnika iz države na jugu, ki je z dvema otrokoma prišla v deželo brez potnega dovoljenja in pravico bivanja. Imenovana ta čas nikakor ne deluje politično, je sklenil žandar svoje sporočilo.

»O politiki mi ni nikoli nič povedal,« je nadaljevala. »Manj več, manj lahko poveš,« je rekel, če sem kaj spraševala.«

Karel je obžaloval tudi še kasneje, da si vseh pogovorov ni dovolj zapisoval. In bojazen pisateljeve vdove, da je morebiti ljudje ne bodo razumeli, se je prenesla nanj. Raziskovalec bi moral nositi s seboj — in to skrivaj — magnetofon. Če bi se trak pred njo vrtel, mogoče ne bi tako sproščeno pripovedovala. Kako naj to ve?

Karlova gostiteljica se je sama od sebe izpovedovala, ko se je vse bolj luščila iz začetne zadrege. O svojem obisku in življenju v velikem mestu je rekla: »Kaj takega si ni mogla niti misliti. Tja sem potovala sedemintridesetega leta, ko je bila tam svetovna razstava.«

Exposition de Paris, je zase ugibal in si zapisal Karel; doma bo pogledal v Larousse. Najbrž bo pa držalo.

»Potovala je skupaj z ljudmi, ki so odhajali v Ameriko. Eden izmed njih jo je nagovarjal, naj gre z njimi. Imela je dva naslova, enega za hotel Royal po imenu. Dva dni sem ga iskala. Je Karel že bil v tem mestu? Seveda je bil. Potem pozna tudi umazanijo v tistih hotelih, strme stopnice, raztrgane tapete. Vsem je kazala le naslov. Zahtevala je sobo: chambre. Edino to besedo je poznala. Najprej so jo imeli za cipo. Joj, kako se je smeјala, čeprav ji je bilo hudo. Menda sem se smeјala iz strahu. Prišli pa so le ponjo in jo vozili po mestu; kakor divja jaga je vse to šlo. Iskali so ga po mnogih stanovanjih, vodili so jo po dolgih, temnih hodnikih in so kdaj sploh samo skrivno šepetali pri vratih. Ko pa smo ga naposled le našli

in je stopil k meni, sem ga sunila od sebe. Zasmejal se je in rekel: »Je že dobro, pomiri se ... Ja, vsega je bilo,« je še rekla in se vzdignila. »Pa dobro spite!«

V dneh svojega prvega raziskovalnega obiska na domačiji je Karel prebral tudi ostanek rokopisa, štiri poglavja nedokončane povesti o divjanju osvajalca na kmetiji pod goro. Rokopis je bil napisan z izpisano, a čitljivo pisavo.

Našel je tudi prepis lastnega pisateljevega življenjepisa in se ustavil ob izjavi, kako je bilo v zaporih in ječah: »... če se mi to zameri, da sem se skrival le za svoje pisateljevanje ...«

Če se mi to zameri, da brskam po njegovem življenju, si je rekel Karel in boljšal v temo, daleč v prostor in iskal luči v dolini. Ura je že zdavnaj prešla polnoč in se ustavila, ko se je v temi k njemu stisnil pes Šapan; ne, Luks.

* * *

Minila so leta po prvem razgledu in pregledu pisateljeve zapuščine na vrhu. Prepričan je bil, da je z napisano nalogo (samo za osem pik) za vselej opravil s podrobnejšim brskanjem po pisateljevem življenju. Pa ni bilo tako. Pri založbi so se odločili, in celo nekdanji profesor s fakultete, za izdajo vseh Karantančevih del, ki sodijo ne le v domačo, temveč tudi čez te meje — v prostrano galerijo imenitnih peresnih podobarjev življenja. Povabili so ga, naj sodeluje pri pripravi besedila, in upali vanj. Naj raziskuje tudi vse drugo, nastanek, slog ... Šele kasneje se je začel Karel spraševati, sam zase seveda, kako da so se odločili prav zanj. Res, profesor je to povedal, jasno in neposredno: »Ker vas poznam in ste študirali pri meni.« Pa je bilo to dovolj? Morebiti so ga izbrali, ker sta bila s pisateljem oba pristaša istega nazora — komunista, čeprav daleč narazen po letih; različnih rodov. Premalo, si poreče Karel. To ne more biti vzrok, lahko je še celo narobe. Morebiti pa so se zanj odločili zato, ker se je rodil onstran gore, kamor poteče čez hribe vsaj še kak curek tistega posebnega besedišča, odkoder je zajemal kar s polnim prgiščem svojih velikih, dobrih rok. Najbrž zato, ker me izdajata še danes bližnja glasba in barva karantanske govornice, če že ne sama beseda.

Odtlej se je že leta ukvarjal z njim — z njegovim potepuštvom. Vse je zbral in vse mu prav pride: majhen listič na primer, kje je stopil v metro velikega mesta, kako je vzel (po skici sodeč) smer Villette do Juissien in tam prestopil na smer Auteil in izstopil v Mabillon, kjer se je najbrž zarotniško sestal pred toliko leti. Sam je zapisal, kako se je valil pred veliko vojno mimo Bastilje z ljudsko frontovsko pariško droso. Karlu je povedal sin dolgočasec, da se je ob prihodu v mesto znašel na St. Michèle v gneči, v času študentske revolucije, ne da bi najprej vedel, kaj se godi. Sinu je dal holandski dolgočasec poskusiti takrat marihuano, ki se mu na srečo ni priljubila. Kako naj Karel razloži sinu, zakaj je romal Karantanec mimo stare francoske ječe in k nordijskim gozdovom štrajkajočih drvarjev, spla-

varjev in pa tesačev v nekdanjem svetu. Zakaj je manj sporočil o vsem tem pisanem dogajanju in je opisoval le karantanske garače na gorskem nerodovitnem svetu. Se je umaknil vase in ubežal k njim, ko se je strašil sveta, v katerem je živel. Karel se je domislil slikarja Ivana, ki je z gorenjske vasi odšel v isto mesto in je tam slikal samo krave, čeprav bolj oglate in drugačnih vijoličastih ali cinobrastih barv — na Montmartru. Mogoče je v begu treba iskati pojasnilo?

Čeprav so se sčasoma skozi desetletja zvrstili zvezki Karantančevih spisov v novem natisu in se je nakopičil Karlov arhiv, je začetni raziskovalčev namen še naprej preplavljalo neznano brezbrežje pisateljevega potepuštva. Včasih si je Karel sam sebi dajal pogum, ko si je prigovarjal, da opravlja nekaj podobnega kakor detektiv; v to ga je navajala pustolovska pisateljeva usoda, pa tudi rojevanje in zgodbe nekaterih njegovih del; a je vendarle vse to bilo drugače kakor detektivski roman po ustaljenem okviru.

Najprej je seveda primerjal še rokopise s prejšnjimi natisi. Kakšna tlaka, bi pomislil tisti, ki mu v tej smeri manjka domišljije. Karel je spet segal po slovnici in šolskih napotilih za spoznavanje sloga — in to zdaj na stara leta; skoraj skrivaj. Spet je moral obuditi tisto, kar je nekoč že vedel. »Iščite njegov pristni izraz,« je svetoval profesor. Ne, on je uporabil besedo avtentični. In grčavi, skrivenčeni stavek, s katerim je Karantanec opisal vigred kmečkih fantov — vojakov, nelep in slovnično nepravilen, se je razkril v primerjavi z natisnjenim, ki mu je tudi takrat botroval profesor, lektor in urednik hkrati, kot tisti izraz, ob katerega grčavosti bolj zaznavaš in začutiš pomladna kmečka počutja; uglajeni, urejeni, slovnično pravilni, popravljeni in natisnjeni sporedek — se je izkazoval kot zloženi skupek papirnih besed; spremenil se je v nekaj takega, kar bo prav kmalu v prihodnje opravljal le computer.

Še naprej se je ohranjal v Karlu vprašaj, zakaj sploh to počne, zbira, piše, združuje in se kdaj še prepira za pisateljevo pravo podobo; prizadet je že ob tem, če je kdo rekel bolj mimogrede in potihem: »Zakaj pa ni pisal tako, da ga drugi ne bi popravljali.«

Raziskovanje pa se je razraščalo in zdelo se mu je, da postaja kdaj že samo sebi namen. Ko je iskal odgovor na sporočilo, da se je Karantanec pred vojno zapletel v spor z nordijskim pisateljem, tudi potepuškega življenja, ki se je, čeprav nobelovec, postavljaj na stran znanilcev takrat novega katekizma o zmagoviti zemlji in krvi — je Karel napisal mnoga pisma poslaniku v daljni deželi. In ko so prelistali več letnikov glasila, kjer naj bi preostala sled — se je vse to izkazalo, kot da je bil zaman ves trud. — »Kaj počne,« se je oglasil spet profesor. — »Da, raziskuje,« je rekel Karel. »In nima sreče.« — »Kako,« je vprašal glas — od zgoraj (ker profesor pač stanuje za dve nadstropji višje). — »Srečo — z negativnim predznakom, seveda. Pregledali so vse, prijazni so bili.« — »In?« je pričakoval profesor. »Nič, ničesar niso našli,« je rekel Karel z otožnim glasom. »Nič o velikem pogovoru med karantanskim in nordijskim pisateljskim potepuhom. Morebiti tega ne vnašajo v bibliografije, ker je tudi Nordijec

simbol, idol za svoje, kakor je za nas moj Karantanec?» — »Nič hudega, ste pač počistili s praznim upom. Sem si koj mislil, ko ste mi omenili avtorja domneve.« Karlu je bilo sicer žal za resnico, a mu ob njej ni odleglo.

* * *

Spet se še vrača na vrh, se pogovarja s pisateljevo vdovo. Opazuje šolske otroke, ki so prišli tja na poučen izlet, a z blatnimi čevlji tekajo po pisateljevi sobi. Karantanca so že zdavnaj sprejeli v učni načrt. Še se sprašuje, kaj ga žene, da vztraja pri raziskovanju, posebej kadar se noči raztegnejo ob drobnem tisku opomb, ki jih pregleduje. Potem se domisli, morebiti pa se je Karantanec, ta imenitni poznavalec človeških duš, zmotil in njega, Karla, ob prvem srečanju napačno presodil, ko je rekel: »Takšne ljudi imam rad, ki niso zvedavi!«

Ko to razmišlja, mu roka v strojček zapiše to, kar misli: »Ne vem, še ne vem,« si pravi.

Pesmi

Bogomil
Fatur

ELEGIJA

ne verujem
geologom arheologom

ko bodo čez tisoč let čez dvajset tisoč let mogoče
nekje na neki neznani obali
brez sledu po človeškem življenju
(morda je tam eksplodirala vodikova bomba)
našli bedno posušeno koščico
mojega telesa